

1.CARACTERIZARE GENERALĂ A IMPOZITELOR INDIRECTE

În vederea procurării resurselor financiare necesare statului se instituie, pe lângă impozitele directe, și impozitele indirecte.

În țările dezvoltate, de regulă, aportul impozitelor indirecte la formarea veniturilor fiscale este mai mic decât cel al impozitelor directe și al contribuțiilor pentru asigurări sociale luate împreună. Ponderea impozitelor indirecte în totalul încasărilor fiscale cunoaște unele diferențieri de la o țară dezvoltată la alta, așa cum rezulta din datele prezentate în tabelul 13.1.

TABELUL 1

Ponderea impozitelor indirecte și a impozitelor generale asupra consumului în totalul încasărilor fiscale în țările membre ale O.C.D.E. (% față de total)

Nr.	Țara	Total impozite indirecte		Impozitele generale asupra consumului	
		1980	1988	1980	1988
1	Australia	31	28	5	9
2	Austria	31	32	20	21
3	Belgia	26	25	17	16
4	Canada	32	30	11	15
5	Danemarca	37	34	22	19
6	Finlanda	39	37	21	24
7	Franța	30	29	21	20
8	Germania	27	25	17	16
9	Grecia	41	45	13	25
10	Irlanda	44	42	15	21
11	Italia	26	28	16	15
12	Japonia	16	13	-	-
13	Luxemburg	21	25	11	14
14	Olanda	25	26	16	17
15	Noua Zeelanda	22	32	10	18
16	Norvegia	35	37	18	20
17	Portugalia	45	48	16	20
18	Spania	21	31	10	17
19	Suedia	24	24	13	13
20	Elveția	20	19	9	10
21	Turcia	26	32	-	23
22	Regatul Unit	29	31	14	16
23	S.U.A.	17	17	7	8

În țările în curs de dezvoltare, de regulă, ponderea impozitelor indirecte o devansează pe aceea a impozitelor directe, în totalul veniturilor fiscale ale statului. Preferința majorității acestor țări pentru impozitele indirecte este determinată de nivelul redus al veniturilor realizate de țărani, meșteșugari, mici negustori, muncitori etc. În condițiile în care aceste venituri sînt adesea neregulate ori greu de cunoscut cu precizie, iar ținerea unei evidențe corecte a veniturilor și cheltuielilor de către toți întreprinzătorii este dificilă, randamentul impozitelor pe venit este scăzut. Dacă la acestea adăugăm comoditatea și costul relativ redus al percepției taxelor de consumație și a altor impozite indirecte, găsim explicația la preferința acestor țări pentru impozitele indirecte. Totodată, sistemul impunerii consumului de bunuri și servicii corespunde atât unor interese interne, cît și celor ale firmelor străine, care și-au construit unități de producție ori de comercializare pe teritoriile țărilor în curs de dezvoltare. Introducerea unor sisteme fiscale bazate, în principal, pe impunerea veniturilor și a capitalurilor ar conduce la stabilirea unor impozite mai mari în sarcina firmelor străine decât cele care se plătesc în prezent.

Cele menționate mai sus motivează și ritmul de creștere mai accentuat pe care îl înregistrează impozitele indirecte în țările în curs de dezvoltare, comparativ cu țările dezvoltate.

Impozitele indirecte sînt instituite de stat asupra vânzărilor de mărfuri și prestațiilor de servicii. Cotele utilizate pentru calcularea acestor impozite nu sunt diferențiate în funcție de venitul, averea sau situația personală a celor care cumpără mărfuri sau apelează la servicii ce fac obiectul impozitelor indirecte. Drept urmare, impozitele indirecte lasă impresia că afectează, în aceeași măsură, veniturile tuturor categoriilor sociale. În realitate ele afectează în mod deosebit pe cei cu venituri mici, deoarece impozitele indirecte se percep, de regulă, la vânzarea bunurilor de larg consum. De altfel, dacă raportăm impozitele indirecte la veniturile realizate de diferite categorii sau grupuri sociale, vom constata ca ponderea acestor impozite în venituri este cu atât mai mare, cu cît veniturile realizate sunt mai mici. În condițiile în care la impozitele directe, persoanele cu venituri situate sub minimul neimpozabil sînt scutite de impozit, iar la impozitele indirecte nu se acorda nici un fel de scutire, rezultă că acestea din urmă au un caracter regresiv.

Impozitele indirecte sînt vărsate la bugetul de stat, de regulă, de către industriași, comercianți etc., însă sînt suportate de către consumatori, deoarece se includ în prețul de vânzare al mărfurilor. Drept urmare, impozitele indirecte nu afectează veniturile nominale, ci numai pe cele reale, micșorând puterea de cumpărare.

Unii economiști consideră că impozitele indirecte ar avea un caracter benevol deoarece consumatorii de bunuri și servicii au posibilitatea să le evite. Ori, în condițiile în care impozitele indirecte se percep cu deosebire la vânzarea bunurilor de larg consum, această afirmație rămîne fără acoperire. Dacă aceste impozite ar fi percepute numai în vânzarea obiectelor de lux, atunci s-ar putea vorbi de caracterul lor voluntar, fiindcă altfel de bunuri nu sînt indispensabile vieții. Prin urmare, în cazul impozitelor indirecte nu este vorba de o constrângere politică, așa cum se întâmplă la impozitele directe, ci de una de ordin economic.

În perioadele cînd economia înregistrează un curs ascendent, impozitele indirecte au un randament fiscal ridicat; în schimb, în perioadele de criză și depresiune, cînd producția și consumul cresc mai lent sau înregistrează un recul, încasările din impozite indirecte urmează aceeași evoluție, periclitînd echilibrul bugetului de stat. Cu alte cuvinte, impozitele indirecte manifestă o sensibilitate sporită față de conjunctura economică.

Impozitele indirecte cunosc următoarele forme de manifestare: taxe de consumație, monopoluri fiscale, taxe vamale și diferite taxe.

În țările dezvoltate cel mai important impozit indirect îl constituie taxele de consumație. De asemenea, în majoritatea țărilor în curs de dezvoltare, taxele de consumație procură peste 50% din totalul încasărilor provenite din impozitele indirecte. În aceste din urmă țări, statul realizează frecvent încasări importante și sub forma taxelor vamale.

2. TAXELE DE CONSUMAȚIE

Taxele de consumație sînt impozite indirecte care se includ în prețul de vânzare al mărfurilor "fabricate și realizate în interiorul țării care percepe impozitul. Mărfurile asupra cărora se percep taxele de consumație sînt, în general, cele de larg consum, iar acestea pot diferi

ca structură de la o țară la alta. De regula, printre aceste mărfuri întâlnim: zahărul, sarea, uleiul, vinul, berea, ceaiul, cafeaua, cacao, textilele, încălțăminte etc.

Taxele de consumație îmbracă fie forma taxelor de consumație pe produs, cunoscute și sub denumirea de accize, fie forma unor taxe generale pe vânzări, când se percep la vânzarea tuturor mărfurilor, indiferent dacă acestea sînt bunuri de consum sau mijloace de producție. Acestea din urmă ocupă un loc important în totalul încasărilor fiscale, așa cum rezultă și din tabelul 1.

Taxele de consumație pe produs s-au accizele sînt așezate asupra unor produse care se consumă în cantități mari și care nu pot fi înlocuite de cumpărători cu altele, pentru ca în acest fel impozitul să aibă un randament fiscal cît mai ridicat. Deci, accizele se instituie asupra unor produse care au o cerere neelastică, cum sunt: vinul, cidrul, berea, apele minerale etc. (în Franța); tutunul, cafeaua, zahărul, ceaiul, uleiurile minerale etc. (în Germania); berea, vinul, spiritul, cidrul, tutunul, uleiurile minerale etc. (în Marea Britanie); produsele din tutun, alcoolul, zahărul etc. (în Indonezia); produsele petroliere, tutunul, uleiurile vegetale, produsele industriei chimice, produsele textile și din iută etc. (în India); hidrocarburi (în Tunisia); spiritul, produsele petroliere, băuturile nealcoolice și cimentul (în Thailanda) etc.

Taxele de consumație pe produs se calculează fie în sumă fixă pe unitatea de măsură, fie în baza unor cote procentuale aplicate asupra prețului de vânzare. În mod normal, produsele provenite din import trebuie impuse cu aceleași taxe, ca și produsele indigene, iar cele destinate exportului sunt, de regulă, scutite de impozit. Nivelul cotelor utilizate pentru calcularea accizelor diferă de la o țară la alta și de la un produs la altul. De exemplu, pentru produsele din tutun nivelul acestor cote depășește frecvent 50 și chiar 60%.

În unele țări, în ultimele două decenii s-au intensificat preocupări pe linia utilizării, într-o mai mare măsură, a accizelor ca instrument pentru îndeplinirea unor obiective sociale. Astfel, creșterea consumului de alcool și efectele nocive ale acestuia au condus la concluzia că taxele de consumație pe alcool nu sunt folosite în suficientă măsură ca mijloc de frînare a consumului de alcool. Pe această linie, se poate vorbi de o legătură directă între consumul de alcool și nivelul impozitelor care se percep asupra alcoolului. Această legătură este demonstrată de faptul că țările cu cel mai mare consum de alcool au cel mai scăzut nivel al taxelor de consumație la alcool.

Taxele generale pe vânzări se întâlnesc sub forma impozitului pe cifra de afaceri. Acesta a fost introdus după primul război mondial, fiind așezat asupra devalorii total al întreprinderilor industriale și comerciale (cifra de afaceri a acestora, adică totalul vânzărilor).

Din punctul de vedere al verigii (unitatea producătoare, unitatea comerțului cu ridicata sau cu amănuntul) la care se încasează, impozitul pe cifra de afaceri poate îmbrăca forma impozitului cumulativ (multifazic) și forma impozitului unic (monofazic).

În cazul *impozitului cumulativ*, mărfurile sunt impuse la toate verigile prin care trec din momentul ieșirii lor din producție și până când ajung la consumator. Aceasta înseamnă că, practic, cu cît o marfă trece prin mai multe verigi, cu atît impozitul plătit statului este mai mare. Impozitul cumulativ este cunoscut și sub denumirea de „impozit în cascadă”, „în piramidă” sau „bulgăre de zăpadă”, deoarece se calculează asupra prețului de vânzare al mărfurilor, în care se include și impozitul plătit în amonte, adică se percepe impozit la impozit. Impozitul cumulativ s-a practicat în Germania, Olanda etc.

Impozitul pe cifra de afaceri unic se încasează o singură dată, indiferent de numărul verigilor prin care trece o marfă, de la producător la consumator. Impozitul unic se poate încasa fie în momentul vânzării mărfii de către producător, când se numește *taxă de producție*, fie în stadiul comerțului cu ridicata ori cu amănuntul, când se numește *impozit pe circulație* sau *impozit pe vânzare*. În Marea Britanie s-a practicat, până la intrarea acesteia în Comunitatea Economică Europeană, forma impozitului pe circulație. În S.U.A. se practică și în prezent forma impozitului unic. Comparativ cu impozitul pe circulație, taxa de producție prezintă avantajul că se percepe de la un număr mai mic de plătitori, ceea ce permite statului să efectueze în mai bune condiții controlul asupra așezării și percepției impozitului.

Din punctul de vedere al bazei de calcul, impozitul pe cifra de afaceri cunoaște forma impozitului pe cifra de afaceri brută și a impozitului pe cifra de afaceri netă.

Impozitul pe cifra de afaceri brută se calculează prin aplicarea cotei de impozit asupra întregii valori a mărfurilor vândute, care include și impozitul plătit la verigile anterioare. Prin

urmare, acest impozit, încasându-se la toate verigile prin care trece o marfă, are un randament fiscal ridicat; el prezintă însă și unele neajunsuri. Astfel, așezându-se la fiecare verigă asupra prețului de vânzare al mărfii, care cuprinde și impozitele plătite anterior, impozitul pe cifra de afaceri brută conduce la calcularea și perceperea de impozit la impozit sau, altfel spus, duce la o stratificare de impozit, la o aplicare cumulată a acestuia. Acest impozit are ca efect concentrarea producției, deoarece întreprinderile integrate evită plata impozitului la una sau chiar la două verigi, fiind astfel avantajate față de cele neintegrate. În plus, acest impozit este lipsit de transparență, adică nu se cunoaște exact cât s-a plătit la buget de la producător la consumatorul final, pentru a solicita rambursarea sumei aferente exportului. Întrucât bunurile care fac obiectul comerțului exterior se impun în țara de destinație, iar nu în cea de origine, în unele țări se restituie exportatorilor, parțial sau total, impozitele aferente mărfurilor exportate.

Impozitul pe cifra de afaceri netă se aplică numai asupra diferenței dintre prețul de vânzare și prețul de cumpărare, adică numai asupra valorii adăugate de către fiecare participant la procesul de producție și circulație al mărfii respective. Drept urmare, acest impozit face posibilă înlăturarea neajunsurilor menționate la impozitul pe cifra de afaceri brută. Mai concret, prin modul de așezare și percepere a impozitului pe cifra de afaceri netă se ajunge ca suma datorată statului să fie aceeași, indiferent de numărul verigilor prin care trece marfa. Totodată, în cazul acestui impozit, compensația de export se poate calcula cu ușurință.

Avându-se în vedere avantajele pe care le oferă impozitul pe cifra de afaceri netă, cât și preocupările țărilor membre ale Comunității Economice Europene pe linia unificării legislației fiscale privind impozitele indirecte, acestea au înlocuit impozitul pe cifra de afaceri brută cu impozitul pe cifra de afaceri netă, cunoscut sub denumirea de **TVA**.

În prezent, taxa pe valoarea adăugată se practică în toate cele 12 țări membre ale Comunității Economice Europene, precum și în alte țări, cum sunt: Austria, Norvegia, Suedia, Islanda, Japonia, Canada etc.

Taxa pe valoarea adăugată se poate calcula prin aplicarea cotei proporționale: a) fie asupra valorii adăugate în fiecare stadiu pe care îl parcurge marfa de la producător la consumator; b) fie asupra prețului de vânzare din stadiul respectiv, obținându-se astfel taxa asupra prețului de vânzare din care se deduce taxa (calculată în același fel), aferenta prețului de vânzare din stadiul anterior. Diferența rezultată este taxa pe valoarea adăugată aferentă stadiului respectiv. În practică se utilizează cu precădere a doua variantă de calcul.

Baza de calcul a taxei pe valoarea adăugată o reprezintă prețul de vânzare al diferitelor mărfuri sau valoarea serviciilor prestate. În vederea calculării taxei, se stabilește volumul total al vânzărilor sau prestărilor (cifra de afaceri), pe perioada de impunere (lună, trimestru etc.), la care se aplică cota de impozit. Pentru a nu se impune de mai multe ori aceeași valoare, se scad sumele vărsate anterior la buget cu titlu de taxă pe valoarea adăugată, aferente mărfurilor respective. Pentru a putea efectua aceste deduceri, taxa pe valoarea adăugată se evidențiază, distinct în fiecare factură.

Taxa pe valoarea adăugată este vărsată la buget de către fiecare întreprindere și se suportă de consumatorii mărfurilor respective o dată cu cumpărarea lor.

Numărul și nivelul cotelor taxei pe valoarea adăugată diferă de la o țară la alta.

Astfel, în Franța, Spania, Belgia, Grecia, Italia și Portugalia se utilizează trei categorii de cote: o cotă redusă, o cotă normală și o cotă majorată. În Germania, Irlanda, Luxemburg și Olanda se utilizează două categorii de cote, respectiv cota redusă și cota normală iar în Danemarca și Marea Britanie se utilizează o singură cotă. Nivelul cotei reduse se situează între 2 și 17 %, al cotei normale între 12 și 23%, iar al cotei majorate între 25 și 38%. Diferențierea cotelor se face în funcție de natura mărfurilor. Astfel, de exemplu, în țările în care se utilizează trei categorii de cote, la mărfurile alimentare se aplica, de regula, cota redusă, la mărfurile de lux și la cele care fac obiectul monopolului de stat se aplică cota majorată, iar la celelalte mărfuri și servicii se aplică cota normală.

În țările membre ale C.E.E. sînt preocupări pentru armonizarea, în continuare, a modului de calculare a taxei pe valoarea adăugată. Pe această linie se preconizează ca de la 1 ianuarie 1993, nivelul cotelor considerate normale să se situeze între 14 și 19%, iar nivelul cotelor reduse între 4 și 9%.

De regulă, produsele destinate exportului nu fac obiectul taxei pe valoarea adăugată. În consecință, o întreprindere care livrează mărfuri atât pentru export, cât și pentru piața internă va plăti taxa pe valoarea adăugată numai pentru mărfurile destinate tranzacțiilor interne.

Prin utilizarea taxei pe valoarea adăugată, statul are posibilitatea de a încasa o mare parte din impozit, mai repede decât în cazul impozitului pe cifra de afaceri brută, deoarece taxa se plătește la fiecare stadiu de prelucrare și realizare a mărfii sau serviciului. Totodată, organele fiscale au posibilitatea de a controla modul de calcul și de plată la bugetul statului, al impozitului, deoarece plătitorii au obligația de a ține o evidență detaliată a tranzacțiilor de vânzare-cumpărare și a sumei impozitului plătit.

O consecință de ordin negativ a introducerii taxei pe valoarea adăugată este creșterea numărului de operații contabile și a persoanelor care le efectuează, deoarece această taxă, la prima vedere simplă, ridică în practică numeroase probleme și presupune un volum mare de muncă. Totodată, trebuie spus că taxa pe valoarea adăugată are și alte carențe. Astfel, nici această taxă nu poate corecta caracterul regresiv al impunerii, chiar dacă se practică două sau trei cote de impozit.

În țările dezvoltate, veniturile provenite din taxele generale pe vânzări (întâlnite mai ales sub forma taxei pe valoarea adăugată) dețin — cu unele excepții — o pondere mai mare în totalul încasărilor din impozitele indirecte, decât taxele de consumație pe produs. În țările în curs de dezvoltare, în majoritatea cazurilor, încasărilor provenite din taxele de consumație pe produs le devansează pe cele provenite din taxele generale pe vânzări.

3. MONOPOLURILE FISCALE

Statul instituie monopoluri fiscale asupra producției și/sau vânzării unor mărfuri ca: tutun, sare, alcool, cărți de joc și alte produse specifice. Monopolurile fiscale, în funcție de sfera lor de cuprindere, pot fi depline sau parțiale. Monopolurile fiscale depline se instituie de către stat atât asupra producției, cât și asupra comerțului cu ridicata și cu amănuntul a unor mărfuri. În schimb, monopolurile parțiale se instituie fie numai asupra producției, și comerțului cu ridicata, fie numai asupra comerțului cu amănuntul.

Printre țările în care monopolurile fiscale aduc încasări relativ importante, putem menționa: Italia (asupra tutunului, chibriturilor și pietrelor de brichete), Germania (asupra alcoolului sau băuturilor alcoolice), Spania (asupra tutunului și petrolului).

Veniturile realizate de stat de pe urma monopolurilor fiscale sunt formate, pe de o parte, din profitul creat în procesul de producere a acestor mărfuri, iar pe de alta din impozitul indirect cuprins în preț, care se încasează de la consumatorii mărfurilor respective. Deoarece numai statul vinde astfel de mărfuri el, poate stabili un preț în care să fie inclus și un asemenea impozit.

4. TAXELE VAMALE

4.1. Caracterizare generală a taxelor vamale

Taxele vamale se percep de către stat asupra importului, exportului și tranzitului de mărfuri. În prezent, taxele vamale cel mai frecvent întâlnite sînt cele asupra importului de mărfuri.

Taxele vamale de export se întîlnesc cu o frecvență redusă, deoarece, statele sunt interesate în încurajarea exportului de mărfuri, care constituie, în majoritatea cazurilor, calea cea mai importantă de realizare a resurselor valutare. Atunci când, totuși, se percep astfel de taxe, ele

au fie un scop fiscal, fie unul economic. În unele țări, statul instituie taxe vamale de export asupra unor materii prime pentru a determina prelucrarea lor în țară, iar în altele asupra unor semifabricate sau produse finite care dețin o pondere mare în exportul lor. Printre țările care percep taxe vamale de export menționăm: Indonezia (care percepe o taxă vamală de export de 5% asupra produselor nepetroliere), Tai-landa (la exportul de zahăr și orez), Malaezia (la exportul de cauciuc, cositor, bauxita și alte minereuri, cherestea, uleiuri de palmier și piper).

Taxele vamale de tranzit se instituie asupra mărfurilor care fac obiectul comerțului exterior, cu ocazia trecerii acestora pe teritoriul unei țări. În condițiile actuale, taxe vamale de tranzit nu se practică decât în cazuri rare, deoarece statele sînt interesate în încurajarea tranzitului de mărfuri, fiindcă, de pe urma acestuia realizează încasări în valută, cum sunt: tarife pentru folosirea căilor ferate, taxe pentru utilizarea drumurilor etc.

Taxele vamale de import se percep asupra valorii mărfurilor importate, în momentul în care trec frontiera țării importatoare. Importatorul, o dată cu depunerea documentelor prin care ia în posesiune marfa importată, achită taxa vamală de import. Această taxă are rolul unui impozit de egalizare, deoarece conduce la apropierea nivelului prețului mărfii importate de nivelul prețului mărfii (similare) indigene. În unele cazuri, taxa vamală de import poate conduce la scumpirea mărfii importate în raport cu marfa indigenă, ceea ce înseamnă că ea acționează restrictiv pentru importator. În astfel de situații, pentru ca importul să se poată realiza, este necesar ca exportatorul să reducă nivelul prețului de export, asigurând mărfii sale o competitivitate egală cu cea a mărfii indigene. Această reducere poate conduce la scăderea rentabilității exportului ori de câte ori în țara exportatoare nivelul productivității muncii este mai scăzut sau costurile de producție sunt mai ridicate decât în țara importatoare. Ca tendință, se observă preocuparea țărilor importatoare de a recupera valoarea taxei vamale de import de la exportator, prin reducerea prețului de import cu taxa vamală. Acest lucru este posibil în condițiile în care este vorba de o creștere a ofertei mondiale de export și, deci a concurenței, împrejurări în care importatorul nu acceptă să-și diminueze beneficiul comercial cu valoarea taxei vamale.

Prin urmare, natura economică a taxei vamale de import este similară cu aceea a taxelor de consumație percepute asupra mărfurilor din producția națională. Perceperea taxelor vamale de import conduce la majorarea prețului produsului importat, care astfel ajunge la un nivel ce depășește frecvent prețul acestuia din țara exportatoare. În general, nivelul taxelor vamale de import este determinat de raportul cerere-ofertă din țara importatoare și de coordonatele politicii economice pe care aceasta o promovează.

După forma lor de exprimare, taxele vamale pot fi de trei feluri: ad-valorem, specifice și compuse. *Taxele vamale ad-valorem* se exprimă ca procent din valoarea mărfurilor importate. *Taxele vamale specifice* sînt stabilite ca sumă fixă pe unitatea fizică de marfă importată (de exemplu, pe tona, pe bucată etc.). *Taxele vamale compuse* apar ca o combinație a primelor două. Taxele vamale practicate de o anumită țară, indiferent de felul lor, sunt trecute într-un tabel care poartă denumirea de *tarif vamal*. În tariful vamal sunt specificate, pentru fiecare categorie de produse sau produse individualizate, taxele vamale care se aplică.

În funcție de nivelul lor, taxele vamale de import, menționate în tariful vamal național sau de grup, pot fi: taxe vamale în condiția clauzei națiunii celei mai favorizate, taxe vamale autonome și taxe vamale preferențiale.

Taxele vamale în condiția clauzei națiunii celei mai favorizate se aplică la importul de mărfuri pe care o țară (membră a Acordului General pentru Tarife și Comerț) îl efectuează din țările membre ale aceluiași organism sau din alte țări cu care aceasta are acorduri bilaterale, pe baza cărora își acordă reciproc clauza națiunii celei mai favorizate.

Taxele vamale aplicate la import, în condițiile clauzei națiunii ce-ei mai favorizate, pot avea un nivel consolidat sau un nivel neconsolidat, după caz.

Nivelul consolidat al acestor taxe este stabilit în cadrul unor negocieri comerciale multilaterale și el nu poate fi schimbat fără acordul celorlalte state participante la negocieri (în cadrul -G.A.T.T). Nivelul neconsolidat se practică pentru produse care nu au făcut obiectul unor negocieri comerciale multilaterale. El poate fi schimbat de către autoritățile cu drept de decizie din țările respective, dacă reducerea (majorarea) se extinde asupra tuturor țărilor care beneficiază

de clauza națiunii celei mai favorizate.

Taxele vamale autonome se aplică la importul pe care o țară îl efectuează din țări cu care nu întreține relații bazate pe clauza națiunii celei mai favorizate. Aceste taxe au, în general, un nivel mai ridicat decât taxele vamale aplicate în condiția clauzei națiunii celei mai favorizate.

Taxele vamale preferențiale se practică în relațiile comerciale dintre țările care fac parte din diferite uniuni vamale închise. Aceste taxe mai sunt utilizate în relațiile dintre țări cu niveluri diferite de dezvoltare și, în primul rând, între țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. Taxele vamale preferențiale au un nivel mai redus decât cele aplicate în regimul clauzei națiunii celei mai favorizate.

Practicarea de către un stat a unei politici vamale preferențiale înseamnă, de fapt, reducerea sau chiar eliminarea taxelor vamale la importul de mărfuri (sau numai la o anumită parte din acest import) efectuat din alt stat sau grup de state, care beneficiază de asemenea preferințe.

4.2. Politica vamală a unor uniuni vamale sau zone ale liberului schimb

În perioada postbelică s-a intensificat procesul de intervenție a statului în viața economică. În cadrul acestui proces asistăm și la apariția unor uniuni vamale cu participarea statului, cum sunt, de exemplu, Comunitatea Economică Europeană (C.E.E.), cunoscută și sub denumirea de Piața comună și Asociația Europeană a Liberului Schimb (A.E.L.S.).

— *Comunitatea Economică Europeană C.E.E.* reprezintă o uniune vamală a țărilor vest-europene care a luat ființă în baza Tratatului semnat la Roma în decembrie 1957 de către Franța, R. F. Germania, Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg, ca țări fondatoare, la care ulterior au aderat Marea Britanie, Irlanda, Danemarca, Grecia, Spania și Portugalia.

Din punctul de vedere al relațiilor comerciale, Piața comună constituie o formă caracteristică de concertare a politicilor comerciale tarifare a țărilor membre. Cu alte cuvinte, C.E.E. apare ca o uniune vamală cu caracter închis, care presupune eliminarea între statele membre a taxelor vamale — deci formarea unui teritoriu vamal unic —, a restricțiilor cantitative în domeniul importului și exportului de mărfuri, instituirea unui tarif vamal și a unei politici comerciale comune față de țările terțe.

În comerțul cu produse industriale dintre statele membre ale Comunității Economice Europene taxele vamale au fost înlăturate. De asemenea, s-a realizat și instituirea tarifului vamal comun față de terți în comerțul cu aceste produse. Nivelul taxelor vamale din tariful vamal comun a fost stabilit, în general, ca o medie aritmetică a taxelor vamale naționale existente înainte de intrarea acestora în comunitate. Comerțul cu produse industriale în cadrul Comunității Economice Europene se realizează, în general, pe baza principiilor liberei concurențe. Nivelul mediu al taxelor vamale care se practică la importul din terțe țări în țările membre ale Comunității Economice Europene este, de regulă, mai redus decât cel practicat de Statele Unite ale Americii și Japonia.

Comerțul Comunității Economice Europene cu produse agricole are următoarele caracteristici: existența unor piețe organizate pe plan comunitar; instituirea unor sisteme comune de prețuri; existența unei protecții față de concurența țărilor terțe; acordarea unor subvenții pentru export.

Piețele organizate pe plan comunitar se referă atât la comerțul cu produse agricole dintre țările membre ale Comunității Economice Europene, cât și la cel dintre acestea și țări terțe.

Pentru produsele agricole care se vând pe piețele organizate pe plan comunitar sînt stabilite prețuri comune pe fiecare produs în parte. Mecanismul de sprijinire a piețelor agricole se referă nu numai la stabilirea prețurilor, ci și la menținerea acestora la niveluri remuneratorii pentru producătorii agricoli. Sistemul prețurilor privind produsele agricole destinate piețelor organizate pe plan comunitar cuprinde: un preț orientativ, un preț de intervenție și un preț prag.

Prețul orientativ apare ca un preț artificial, de calcul, în jurul căruia trebuie să oscileze prețurile produselor agricole în Piața comună. Nivelul acestui preț este astfel stabilit încât să remunereze pe producătorii agricoli comunitari și atunci când aceștia lucrează cu costuri de producție ridicate. Pentru a se realiza menținerea prețului la niveluri care să satisfacă pe

producători, produsele agricole, excedentare sînt cumpărate de către organisme speciale, care își desfășoară activitatea în cadrul organizării comune de piață.

Prețul de intervenție este cel folosit de organismele naționale create în țările membre ale Comunității Economice Europene pentru cumpărarea de la producători a produselor agricole ce le sînt oferite. Pentru majoritatea produselor agricole, prețurile de intervenție se fixează anual de către Consiliul Ministerial al Comunității Economice Europene pentru anul agricol următor, care începe la 1 aprilie. În luare acestei decizii, Consiliul Ministerial are în vedere propunerile făcute de către Comisia Executivă a Comunității Economice Europene.

Prețul prag (prețul de ecluză sau altfel denumit) constituie baza pentru stabilirea prelevărilor la importul de produse agricole din țări din afara Comunității Economice Europene. Prețul prag (prețul de ecluză etc.) are menirea de a nu permite produselor agricole extracomunitare să pătrundă în Comunitatea Economică Europeană la un preț sub acest nivel prag dinainte stabilit. Sistemul prelevărilor la importul de produse agricole din țări din afara Comunității Economice Europene s-a introdus pentru protejarea produselor comunitare de concurența străină.

Prin aceste prelevări, prețurile mai reduse la unele produse agricole pe piața internațională sînt aduse la nivelul mai ridicat al prețurilor existente în cadrul Pieței comune. Practic, prelevarea se calculează ca diferență între prețul mai ridicat utilizat în cadrul Comunității Economice Europene și prețul pe piața internațională.

Mecanismul de protejare a agriculturii comunitare de concurența țărilor terțe se realizează prin utilizarea unor taxe vamale, a unor taxe de prelevare sau suprataxe de prelevare. Prin aceste mijloace se înlocuiesc mecanismele de protecție pe care le folosesc țările din afara Comunității Economice Europene la importul produselor agricole, cum sunt, de exemplu, contingentele cantitative, prețurile minime de import etc.

Subvențiile pentru export se acordă în cazurile când produsele agricole se exportă de către țările membre ale Comunității Economice Europene la prețuri mai mici decât cele existente în interiorul acesteia. Mărimea subvenției acordate exportatorilor comunitari se calculează ca diferență între nivelul prețurilor din interiorul Comunității Economice Europene și cel de pe piața internațională. Anual Piața comună acordă importante subvenții producătorilor agricoli.

În realizarea politicii agricole comune a Comunității Economice Europene un rol însemnat îl joacă Fondul European de Orientare și Garanție Agricolă (F.E.O.G.A.). Secția de orientare a Fondului European de Orientare și Garanție Agricolă asigură finanțarea măsurilor cu caracter structural care vizează dezvoltarea agriculturii comunitare, iar secția de garanție asigură mecanismul de intervenție pentru buna funcționare a sistemului comunitar de prețuri ale produselor agricole. Resursele secției de garanție agricolă sînt utilizate, în principal, pentru finanțarea măsurilor privind sprijinirea nivelului convenit al prețurilor produselor agricole pe plan comunitar și pentru subvenționarea produselor agricole exportate pe piețele internaționale. Resursele Fondului European de Orientare și Garanție Agricolă provin din bugetul comunitar, iar cheltuielile efectuate din acesta dețin ponderea în totalul cheltuielilor bugetare ale Comunității Economice Europene.

În ansamblu, politica agricolă comunitară este caracterizată de gradul înalt de protecționism și de nivelul relativ ridicat al prețurilor produselor agricole. În acest fel, s-a ajuns ca prețurile unor produse agricole să fie mar ridicate pe plan comunitar decât în alte țări. Subvențiile agricole pot avea uneori consecințe negative asupra producției și comerțului cu produse agricole. Este vorba de faptul că acestea pot conduce la reducerea cererii interne de produse de import și, în același timp, la creșterea disponibilităților pentru export. Drept urmare, nu este exclusă scăderea artificială a prețurilor pe piața mondială, ceea ce slăbește competitivitatea exporturilor chiar în cazul unor producători eficienți. Aceasta alimentează o anumită stare de încordare între S.U.A. și „cei 12” din Piața comună, deoarece conduce la reducerea volumului exporturilor de produse agricole ale S.U.A.

— *Asociația Europeană a Liberului Schimb* (A.E.L.S.) a luat ființă la începutul anului 1960, ca un răspuns la constituirea Comunității Economice Europene. În momentul înființării, din această asociație făceau parte: Marea Britanie, Austria, Danemarca, Elveția, Norvegia, Portugalia și Suedia. Ulterior, la Asociația Europeană a Liberului Schimb au mai aderat Islanda

și Finlanda (cu statut de asociat). De la 1 ianuarie 1973, Marea Britanie și Danemarca au părăsit această asociație, deoarece au aderat la Comunitatea Economică Europeană.

Asociația Europeană a Liberului Schimb este o formă de integrare comercială, care și-a propus desființarea taxelor vamale numai în schimburile comerciale dintre statele membre ale asociației, fără a institui un tarif vamal comun față de țările terțe și fără a renunța la tarifele vamale naționale. Aceasta înseamnă că Asociația Europeană a Liberului Schimb reprezintă, de fapt, o zonă de comerț liber, adică o formă de integrare comercială mai simplă decât uniunea vamală, în care țările membre nu aplică taxe vamale la importul dintr-o altă țară membră, iar față de țările din afara asociației aplică în continuare tarifele naționale cu trăsăturile lor caracteristice.

În anul 1977, între Comisia Economică Europeană și Asociația Europeană a Liberului Schimb s-a încheiat un acord de liber schimb, în urma căruia în Europa Occidentală s-a format o vastă zonă de comerț liber, de altfel cea mai mare din lume. Crearea acestei zone, care inițial a apărut ca un factor pozitiv, nu s-a dovedit a fi constant favorabilă pentru Asociația Europeană a Liberului Schimb, deoarece în timp ce schimburile în interiorul acestei asociații sînt echilibrate, cele cu Piața comună sînt adesea deficitare.

Rezultă că Asociația Europeană a Liberului Schimb, ca zonă de comerț liber n-a elaborat o politică comună în alte probleme decât cele privind comerțul reciproc, iar eliminarea restricțiilor ce împiedicau desfășurarea largă a comerțului reciproc s-a făcut prin renunțarea la unele obstacole, cum sunt, de exemplu, taxele vamale, contingentele cantitative etc.

4.3 Acordul General pentru Tarife și Comerț

În octombrie 1947, reprezentanții a 23 de state au semnat, la Geneva, Acordul General pentru Tarife și Comerț (General Agreement on Tariffs and Trade G.A.T.T.), care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1948. Acest organism internațional — specializat în probleme de comerț — a fost creat pentru a acționa în direcția eliminării treptate a restricțiilor din calea schimburilor comerciale internaționale. România este membra a Acordului General pentru Tarife și Comerț.

Pe lângă reducerea taxelor vamale (convenite cu ocazia negocierilor din 1947), în Acordul General pentru Tarife și Comerț au fost menționate și alte principii, care să stea la bază relațiilor comerciale dintre țările membre, cum sunt: acordarea reciprocă între țările membre a clauzei națiunii celei mai favorizate; interzicerea restricțiilor cantitative la import; limitarea și eliminarea subvențiilor din comerțul exterior; protejarea piețelor și a industriilor naționale prin taxe vamale, care nu trebuie să aibă caracter prohibitiv prin nivelul lor exagerat de mare; acordarea de concesiuni comerciale țărilor în curs de dezvoltare, fără a li se cere reciprocitate; valoarea la care se aplică taxele vamale să fie o valoare reală, adică transformarea prețului în monedă națională să se facă la un curs real (în principiu, recunoscut de Fondul Monetar Internațional) etc.

Acordul permite, în anumite condiții practicarea de sisteme vamale preferențiale, crearea de zone ale liberului schimb și de uniuni vamale cu tarife externe comune, introducerea de către țările în curs de dezvoltare a unor măsuri de politică comercială cu caracter protecționist în vederea protejării industriei naționale, admiterea de restricții cantitative la importul unor produse pentru motive, cum ar fi, de exemplu, echilibrarea a balanței de plăți externe.

Activitatea G.A.T.T. pe linia reducerii tarifelor vamale se concretizează în organizarea unor runde de negocieri comerciale multilaterale. Cele opt runde de negocieri tarifare care au "fost inițiate până în prezent au condus la importante concesiuni de ordin tarifar (concesiuni vamale).

Concesiunile vamale pot apărea sub diferite forme, cum sunt: reducerea nivelului taxelor vamale existente, micșorarea decalajului dintre nivelul taxelor vamale generale și al celor preferențiale; consolidarea taxelor vamale în vigoare la nivelul existent; angajamentul de a nu efectua mărituri de taxe vamale peste un anumit nivel.

Obiectivele negocierilor tarifare pot fi realizate fie pe baza metodei reducerii directe a taxelor vamale, adică reducerea taxelor vamale „produs cu produs” sau „țară cu țară”, fie a metodei reducerii lineare a taxelor vamale, adică stabilirea unui procent de reducere a taxelor vamale pe grupe de mărfuri. Prima metodă de reducere este folosită, în general, în tratativele bilaterale, dar poate fi utilizată și în cele multilaterale, iar cea de-a doua metodă este specifică tratativelor multilaterale.

5. TAXELE

Ca formă a impozitelor indirecte, taxele reprezintă plățile pe care le fac diferite persoane fizice sau juridice pentru serviciile efectuate în favoarea lor de anumite instituții de drept public. Taxele întrunesc majoritatea trăsăturilor specifice impozitelor, și anume: caracter obligatoriu, titlu nerambursabil, urmărirea în caz de neplată. Dacă impozitele nu presupun o contraprestație din partea statului, în schimb taxele dau dreptul plătitorului să beneficieze de un anumit serviciu. Este de precizat că taxele conțin și elemente de impozit, deoarece nivelul acestora este superior costului serviciilor prestate de instituțiile respective.

După natura lor, taxele pot fi clasificate astfel: taxe judecătorești, taxe de notariat, taxe consulare și taxe de administrație.

Taxele judecătorești se încasează de către instanțele jurisdicționale în legătură cu acțiunile introduse spre judecare de către diferite persoane fizice sau juridice.

Taxele de notariat se plătesc pentru eliberarea, legalizarea sau autentificarea de diferite acte, copii etc., fiind încasate de către notariate.

Taxele consulare se încasează de către consulate pentru eliberarea de certificate de origine, acordarea de vize etc.

Taxele de administrație se încasează de către diferite organe ale administrației de stat în legătură cu eliberări de autorizații, permise, legitimații etc., la cererea anumitor persoane.

După obiectul operațiunii care se efectuează și urmează a fi taxată, taxele pot fi de două feluri și anume: taxe de timbru și taxe de înregistrare.

Taxele de timbru se percep la efectuarea de către instituțiile de drept public a unor operații, cum sunt: autentificarea de acte; eliberarea unor documente (de exemplu, cărți de identitate, pașapoarte, permise de conducere auto etc.); legalizări de acte etc. Taxele de timbru poartă această denumire pentru că încasarea lor se face prin aplicarea de timbre fiscale.

Taxele de înregistrare se percep la vânzări de imobile, la constituirea, fuzionarea sau dizolvarea societăților de capital; de asemenea, ele se percep asupra fiecărei operații de vânzare și respectiv cumpărare la bursa etc.

Atât taxele de timbru, cât și cele de înregistrare pot fi stabilite fie ad-valorem (atunci când acțiunile sau faptele supuse taxării sînt evaluate în bani și când taxa se calculează prin aplicarea unor cote procentuale la valoarea respectivă), fie în sume fixe, în toate celelalte cazuri. Încasarea taxelor se poate face în numerar sau — așa cum am văzut — prin aplicarea de timbre fiscale.

În legislația financiară a unor țări se întâlnește, pe lângă impozite și taxe, și o categorie intermediară între acestea, cunoscută sub denumirea de contribuție.

Contribuțiile - reprezintă sumele încasate de anumite instituții de drept public, de la persoane fizice sau juridice, pentru avantaje reale sau presupuse de care acestea beneficiază. Plata contribuției este obligatorie, iar prin intermediul acesteia se stabilește de la început participarea parțială a persoanei fizice sau juridice la acoperirea cheltuielilor efectuate de stat pentru oferirea avantajului respectiv.

În unele țări (de exemplu, în Germania) se percep contribuții pentru construcția de șosele de la proprietarii terenurilor limitrofe, apreciindu-se că ei sînt avantajați în mod deosebit de pe urma acestora. De asemenea, se mai întâlnesc contribuții pentru circulația străinilor plătite de cei care beneficiază de anumite avantaje economice de pe urma circulației străinilor (hoteluri, magazine etc.).